

Šebelová, Zuzana

Boj mezi Francií a Španělskem o ovládnutí Itálie

In: Šebelová, Zuzana. *Stručné poznámky k Úvodu do dějin a kultury Itálie : (V.-XIX. století)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 79-83

ISBN 978-80-210-7073-8; ISBN 978-80-210-7076-9 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131755>

Access Date: 22. 03. 2025

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Boj mezi Francií a Španělskem o ovládnutí Itálie

Nástupcem Karla VIII. na francouzském trůnu byl **Ludvík XII.**, který v roce 1498 podnikl nové tažení do Itálie. Činil si nárok zejména na Milánsko, protože byl přímým potomkem Valentiny Visconti, dcery Giana Galeazza Viscontiho, která byla koncem 14. století provdána za vévodu Ludvíka Orleánského. Kromě Milána chtěl dobýt také Neapolsko. V roce 1499 se Milána skutečně zmocnil, vévoda **Ludovico Moro** se proto uchýlil k císaři **Maxmiliánovi**. S pomocí spojeneckých švýcarských gard chtěl Ludovico Moro dobýt zpět Milán, gardy však nebyly zcela loajální a Moro se Milána zmocnil jen na velmi krátkou dobu. Francouzi ho pak zajali 10. 4. 1500 v Novaře, když se snažil uprchnout. Stal se zajatcem na hradě Loches ve Francii, kde roku 1508 zemřel.

Ludvík XII. oslabil Svatou ligu tím, že získal na svou stranu Švýcary a **Alexandra VI.** – podporoval totiž jeho syna Cesara Borgia v jeho vojenských akcích ve střední Itálii. **Cesare Borgia** (1475–1507), aniž vystudoval teologii, byl od 17 let arcibiskupem ve Valencii a kardinálem; po násilné smrti bratra Juana, která mu byla přičítána, se roku 1497 duchovních hodností vzdal. Král Ludvík XII. ho za papežovy protislužby jmenoval vévodou z Valentinois, za ženu dostal královu neteř Carlottu d'Albert z Navarry. Cesare měl snahu vytvořit ve střední Itálii silný stát. Území, o která měl zájem, spadala pod světskou svrchovanost církve a panovali tam místní vládcí, které Cesare postupně porážel. Měl k tomu formální souhlas svého otce – papeže. V roce 1499 se zmocnil Imoly, pak Forlì. Druhá výprava měla za cíl města Rimini, Ravenna, Cervia, Faenza, Pesaro. Roku 1502 usiloval o Camerino a Urbino. Jeho vojevůdci proti němu zosnovali spiknutí na hradě Magione poblíž Perugia. Dobył též Senigallii, kam pak spiklence vylákal na „přátelskou večeři“ – dva z nich, Vitellozzo Vitelli a Oliverotto da Fermo, byli úkladně zavražděni. Cesare Borgia ovládl téměř celou Romagnu a dělal si nárok na Sienu, Pisu a Luccu. Když však v roce 1503 jeho otec zemřel, Cesare ztratil jakoukoli politickou podporu. Papež **Julis II.** (Giuliano della Rovere), odpůrce Borgiaů, Cesara dal zatknout a Romagnu mu odejmul. Cesare byl deportován do Španělska, kde byl vězněn; roku 1506 uprchl ke švagrovi do Navarry a pomáhal mu válčit; zemřel při obléhání Viany roku 1507.

V roce 1500 měl **Ludvík XII.**, podobně jako španělští panovníci **Ferdinand II. Aragonský** a **Isabela Kastilská**, snahu vyhnat z neapolského trůnu tamní větev rodu Aragonských; v případě úspěchu by se podle tajné smlouvy z Granady Neapolské království rozdělilo mezi Francii a Španělsko. Obě vojska se zmocnila Neapole a záhy se objevily neshody kolem vymezení hranic. Začal tak válečný konflikt mezi Francií a Španělskem. Španělé zvítězili nad Francií v několika bitvách: u Seminary, Cerignoly, Gaety,

Garigliana. Smluvně bylo stanoveno, že Neapolsko se stane španělským místokrálovstvím: Ludvík XII. souhlasil, aby Neapolsko získal král **Ferdinand II. Aragonský** zvaný **Katolický** (v roce 1501 byl v Neapoli svržen do té doby vládnoucí král **Fridrich Aragonský**). Příměří bylo dohodnuto v Lyonu a následná smlouva byla podepsána v Blois (12. 10. 1505). Ferdinand, v té době již vdovec po Isabele Kastilské, se navíc oženil s Germainou de Foix, neteří Ludvíka XII.

V roce 1503 se stal papežem **Julius II.** (1503–1513, Giuliano della Rovere, synovec Sixta IV.), který chtěl především politicky a vojensky posílit církevní stát a oslabit tak panství Cesara Borgi. Jako papež si dokázal naklonit římskou šlechtu, dokonce usmířil rody Orsini a Colonna. Byl proti Benátkám, které po smrti Alexandra VI. okupovaly Faenzu a Rimini. V roce 1506 dobyl Perugiu a Bolognu – odňal je rodům Baglioni a Bentivoglio. V roce 1508 byla v **Cambrai** uzavřena **liga proti Benátkám**, ve které se spojili **Julius II., Ludvík XII., Maxmilián I. a Ferdinand II. Aragonský Katolický**. Došlo k ozbrojenému konfliktu, Benátky utrpěly porážku u **Agnadella** poblíž Cremony (1509) a musely se vzdát některých držav ve vnitrozemí: Cremona připadla Francii, Terst Habsburkům, Ravenna papeži, oblasti Puglie, o které usilovaly Benátky, španělskému králi.

Za krátký čas se však aliance opět změnila. Julius II. dobyl Romagnu a v roce 1511 dal podnět k založení nové **protifrancouzské Svaté ligy – Anglie, císařství, Španělsko, Švýcaři a Medici**, kteří se po převratu v roce 1512 zásluhou Španělů vrátili do Florencie. V roce 1512 se odehrála **bitva u Ravenny**. Protifrancouzská koalice v ní sice byla poražena, Francouzi však byli, po zásahu Švýcarů a Benátek, z Milána vyhnáni. Ludvík XII. byl milánským vévodou jen do roku 1512. Potom švýcarské vojsko dosadilo Morova syna Massimiliana Sforzu. Konfederace švýcarských kantonů kontrolovala Milánsko do roku 1515.

Po smrti Julia II. se na scéně se objevil nový papež **Lev X.** (1513–21, Giovanni de' Medici, syn Lorenza Magnifica). Bratraci Giuliovi, který byl nemanželským synem Giuliana zabitého spiklenci roku 1478, uděлил arcibiskupství ve Florencii a kardinálskou hodnost, od roku 1517 úřad vicekancléře papežského státu. Po vítězství Francouzů u Marignana se papežský stát musel vzdát Parmy a Piacenzy. **Lev X.** uzavřel konkordát s Francií ohledně investitury tamních opatů a biskupů. Po roce 1517 se dostal do konfrontace s **Martinem Lutherem**, jehož ochráncem byl kurfiřt **Fridrich III. Saský** zvaný **Moudrý**, kterého si Lev přál učinit císařem z obav před silící mocí **Karla V.**, který byl v matčině linii vnukem španělského krále Ferdinanda II. Aragonského, v otcově linii vnukem císaře Maxmiliána I. Habsburského. Karel V. byl přesto zvolen, Lev X. již nepotřeboval být v dobrých diplomatických vztazích s Fridrichem III. Saským, proti Lutherovi tudíž vystupoval stále ostřeji, v roce 1521 proti němu byl vydán Wormský edikt (zákaz tisknout jeho knihy v celé Římské říši a mnohé další sankce).

Lev X. se však angažoval také v Medicejské politice a podporoval své příbuzné; např. v roce 1517 získal pro synovce **Lorenza II.** (syn Piera) Urbino na úkor Franceska della Rovere, a to za cenu velmi nákladné války.

Nové tažení Francouzů do Itálie organizoval až nástupce Ludvíka XII., **František I.** (francouzským králem byl 1515–47). V roce 1515 porazil Švýcary v **bitvě u Marignana** a donutil je odejít z Milána. František I. pak byl milánským vévodou do roku 1521.

V roce 1519 se také sám František I. ucházel o císařský titul, byl však zvolen jeho konkurent Karel V. Habsburský, který měl za spojence Anglii a papeže. Francie si uvědomovala sílící moc Karla V. a cítila se obklíčena. Francouzské vojsko bylo navíc poraženo císařským vojskem Karla V. v **bitvě u Milána** (1522) a **u Pavie** (1525). František I. byl zajat a odvezen jako zajatec do Madridu. Karel V. tak měl v Itálii zajištěn rozhodující vliv. V roce 1526 byl uzavřen **mír v Madridu**. František byl osvobozen, ale musel se vzdát nároků na Milán, Neapol a Burgundsko. Karel vládl v Neapoli přímo; v Miláně prostřednictvím signorie (Francesco II. Sforza 1526–35, zemřel bez dědiců), od roku 1535 rovněž přímo. Velký vliv měl Karel V. také v Janově.

František I. uzavřel v Cognacu **protihabsburskou ligu** (květen 1526) – Francie a Milán, Janov, Benátky, florentští Medici (v období 1527–30 byli opět ve vyhnanství), i sám papež **Klement VII.** (1523–43), který byl rovněž z Medicejského rodu a podobně jako jeho předchůdce Lex X. byl zkušený politik a diplomat a dříve měl s Karlem V. dobré spojenecké vztahy.

Podle úmluvy měl František I. poslat armádu do Lombardie a do Španělska, zatímco Benátky a papež měli napadnout Neapol. František I. se však k boji neodhodlal a raději vyjednával s Karlem V., který držel jeho syny jako rukojmí. V téže době se zkomplikovala také situace papeže, neboť kardinál **Pompeo Colonna**, podporovaný Karlem V., napadl s armádou Lateránskou baziliku a zamířil k Vatikánu, který byl pleněn. Papež uzavřel s císařem na 8 měsíců příměří, což nerespektoval velitel císařských vojsk Karel III. Bourbonský, který začal obléhat a následně drancovat Řím. K této dramatické události, která vešla do historie pod názvem **il Sacco d Roma**, došlo v květnu roku 1527. Příslušníci císařské armády byli Španělé, němečtí protestantští žoldnéři – lancknechti, ale také Italové, kteří opustili protihabsburskou ligu (např. hrabství Guastalla). Karel Bourbonský byl brzy zabit ranou z arkebuzy, kterou snad vystřelil **Benvenuto Cellini**, který se obrany Říma účastnil a události popsal ve svém životopise. Obranně Říma velel **Renzo da Ceri**. Papež se ukrýval v Andělském hradu. K drancování se přidal i kardinál Pompeo Colonna, který byl již dříve papežovým nepřítelem. Velení císařské armády převzal oranžský princ **Philibert de Chálon**, Němci ho však neposlouchali a drancovali na vlastní pěst. Klement VII. nakonec kapituloval a stáhl se do Orvieta.

Jelikož se Karel V. akce proti Římu osobně neúčastnil, papež mu časem odpustil a uzavřeli mír v Barcelloně (1529). V roce 1530 konečně proběhla také Karlova slavnostní korunovace na císaře, kterou papež Klement VII. vykonal v Bologni. Karel se zavázal, že Florencii vrátí Medicejským, kde od 1527 byla opět nastolena protimedicejská republika; k tomu skutečně došlo v roce 1530. Nemanželský syn Lorenza II. **Alessandro de' Medici** (který ve skutečnosti zřejmě byl synem samotného papeže a služebné Simonetty da Colvecchio) se oženil s císařovou nemanželskou dcerou Margheritou a byla

mu svěřena vláda ve Florencii, navíc v roce 1532 mu byl udělen vévodský titul, takže Florencie se stala oficiálně vévodstvím. Alessandro si však ve Florencii počínal tyran- sky a v roce 1537 ho zabil **Lorenzaccio** (Lorenzo di Pierfrancesco de' Medici) ze druhé větve Medicejských, jehož příbuzný **Giovanni delle Bande Nere** byl otcem budoucího vévody **Cosima I.** (1537–76, v roce 1569 povýšen na velkovévodu). V roce 1533 se navíc dcera Lorenza II. **Kateřina** provdala za **Jindřicha II.**, syna a nástupce francouzského krále Františka I. Papež Klement VII. po návratu z Orvieta do Říma nadále podporoval umění, zvláště ve Vatikánu, a staral se o obnovu města. Zemřel v roce 1543, pohřben je v chrámu Santa Maria sopra Minerva vedle bratrance Lva X.

V polovině 16. století navíc vznikl na apeninském poloostrově zcela nový stát – vévodství **Parma a Piacenza** (neboli Vévodství parmské), které bylo vytvořeno v roce 1545 papežem Pavlem III. (1534–49, Alessandro Farnese) pro syna Piera Luigiho. Jeho potomci tam pak vládli až do roku 1731, kdy Antonio Farnese nezanechal přímé dědice a vévodství zdědila neterť Elisabetta/Isabel Farnese, která byla též španělskou královnou (sňatek s Filipem V. Bourbonským).

Pier Luigi Farnese ml. (1503–47), první vévoda v Castru, Parmě a Piacenze, měl válečnické sklony. V roce 1520 byl ve službách Benátek, záhy přešel do služeb Karla V. V roce 1527 se účastnil spolu s lancknechty útoku na Řím (naopak jeho bratr Ranuccio Farnese bránil papeže). Když pak hlad a mor vyhnaly útočníky z Říma, plenil okolní venkov. Papež Klement VII. jej exkomunikoval, otec – kardinál se za něj přimlouval, exkomunikace byla zrušena. V roce 1529 byl ve vojsku prince oranžského při obléhání republikánské Florencie. Nakonec byl pro nezkrotnost ze služby propuštěn. Když byl jeho otec papežem, velel papežským vojskům. Otec pro něho zřídil také vévodství Castro – stát v papežském státě, v Laziu, který hraničil s Viterbem, Orvietem a Sienou. V roce 1538 se jeho syn **Ottavio Farnese** oženil s Markétou Rakouskou, dcerou Karla V. (šestnáctiletá vdova po Alessandru Medicejském). Pier Luigi však měl stále větší vladařské ambice. Otec mu tedy vytvořil vévodství Parma a Piacenza s tím, že bude formálně vazalem papežského státu. Pier Luigi byl nakonec zabit spiklenci, jeho nástupcem se stal syn Ottavio.

V roce 1535 vymřeli v **Miláně** Sforzové, císařovi vazalové, což byl nový důvod ke střetům mezi Španělskem a Francií. Karel V. Milán ihned připojil ke španělské koruně. František I. se naopak zmocnil Savojska a Piemontu. Válka pokračovala do roku 1538, kdy bylo podepsáno příměří v Nice. Konflikt se obnovil v letech 1542–44 (mír byl pak podepsán v Crépy). Francie se vzdala veškerých nároků v Neapoli. Karel V. se naopak vzdal nároků v Burgundsku. Tím byla prakticky **potvrzena nadvláda Španělska v Itálii.**

Císařovými největšími protivníky byli: Turci, Francie a protestanti, kteří se roku 1550 spojili s francouzským králem Jindřichem II. Karel již nebyl schopen bojovat s několika nepřáteli zároveň. Vzdal se tedy španělské koruny ve prospěch syna **Filipa II.** (Nizozemí, Španělsko, španělské državy v Americe, Neapol, Sicílie, Sardinie, Milán). Ostatní území (převážně protestantská) získal Karlův bratr **Ferdinand I. Habsburský**, kterému díky sňatku s Annou Jagellonskou (jejíž bratr Ludvík padl 1526 u Moháče) již patřila koruna

česká a uherská; dělením říše pak získal Rakousko, Štýrsko, Tyrolsko, Slezsko a Moravu. Po Karlově abdikaci se stal navíc císařem (1556–64). Vznikly tak dvě větve Habsburků – španělská a rakouská.

Generální mír mezi Francií a Španělskem byl uzavřen v **Cateau-Cambrésis** roku **1559**. Francie musela uznat španělskou svrchovanost v Itálii. **Samostatné státy** na Apeninském poloostrově byly ve 2. polovině 16. století tyto: Biskupství tridentské, Benátská republika, Vévodství ferrarské, Vévodství modenské, Vévodství Parma a Piacenza, Republika Lucca, Církevní stát. **Státy ovládané Španělskem**: Vévodství milánské; Stato dei presidi – toskánské přístavy a vojenské základny (Orbetello, Monte Argentario, Talamone, část Elby); tři království: Neapolsko, Sicílie, Sardinie. **Spojenci Španělska**: Vévodství savojské; Janovská republika + Korsika; Vévodství mantovské, Velkovévodství toskánské.

Literatura:

- SHAW, Christine. *Julius II.: papež bojovník*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2001, 365 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7185-391-7.
- SEIBT, Ferdinand. *Karel V.: císař a reformace*. Vyd. 1. Praha: Ikar, 1999, 190 s. ISBN 80-7202-403-5.
- WEISS, David. *Benátčan*. 2. vyd. v českém jaz. Praha: BB art, 2001, 363 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7257-578-3.
- BELLONCI, Maria. *Lucrezia Borgia: její život a její doba*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1968, 525 s., obr. příl.
- CELLINI, Benvenuto. *Vlastní životopis*. 5.vyd., v SNKLHU 1. Praha: SNKLHU, 1960, 366 s., fot. příl.
- VASARI, Giorgio. *Životy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1976-1977, 2 sv.
- LEGRAND, Gérard. *Renesance*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2000, 143 s. ISBN 80-7185-292-9.